

Universal Declaration of Human Rights - Dagbani

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ZAL'SHEŊA ƊAN KPAŊSIR' ZƆSIMDI NI NANGBAN YINI ANDUNIA TINGBANA SUNSUUNI

LAHABAL' TUULI

Ƴelimaŋli, behiƷu kam yi yen mali kɔre ni dariza zaŋ n chaŋ sal' mini o kpee sunsuuni faashee ka be che tab' boɓbu ni tab' muysubu yirun yirun. Din lan pahi, di bi tu ka boɓiyoli be be nimdi ni. Din nyaana, di bi lan tu ka zab choɓima Ɗan ka alifaani Ʒɔr be be sunsuuni. Ƴeltɔɓ' yoya lala n yi doysi nam toɓu, ka bebu koŋ tulaale. Sal-nim yi lihi mi Ʒem zal' sheŋa Ɗan be litaafi Ɗo ni ka zilsigu ni fabila nabigi m-maan pahi nabili be sunsuuni. Ashee toysiƷu ni shaawara ni be sheli, fabila ni yolitem ka ka di beni.

Din ni che ka fukumsi ni muysigu sayim zɔsimdi ka sokam ti zɔr' n bahiri o sol' la, di tuya ka ti niŋ kookali niŋ ti suhu ni, ka zal' sheŋa Ɗankam be litaafi Ɗo ni daalifaani tabili sokam. Zal' sheŋa din be litaafi Ɗo ni lan nyela din toŋdi aminsi ni zɔsimdi ka bukaata kam maana.

Tingbana Nangban Yini Layingu sheli be ni boɓi yubɔlig' Yunaitid Neishins la nim zaa dihi nuu gbɔŋ ni ka dama be zaa yuya ni di kpaŋsi zal' sheŋa Ɗan zaa nye Ɗan kpaŋsir zɔsimdi ni toysiƷu tingbana sunsuuni. Binnaɗda Naa yiko puuni, paya bi Ʒari doo, doo mi bi Ʒari paya. Be zaa la yim. Ni dinzuƷu be boɓ' ni yeda ni suhupielli be ti sunsuuni, ka ti puha yooi tab' zuƷu, ka yelli kam ku nyaŋ ti. Din ni kpaŋsi ka zal' sheŋa Ɗan be litaafi Ɗo ni maali sokam buchi, sokam maaimi o nii n karim litaafi Ɗo ka di kpe o tibili ni venyelinga.

Dinzugu, pumpɔŋɔ,

Jeneral Asembli Layingu ni di

ti sokam lahabali ka dama

ZAL' SHEŊA ƊAN BE LITAABI ƊO NI ƊO NYELA

Ɗan ni niŋ tingbana ni sokam alifaani. Sokam, zaŋ n-ti tabli dunia-yili layingu balibu kam zaŋim zal' sheŋa Ɗan be litaafi Ɗo ni n-niŋ waazibu, ka boɓ daliri din ni che ka Ɗa niŋ bayaana ni achiika: Wulinpuhili, Wulinluhili, Nudirigu, Nuzaa, ni luɣulikam. Amaa Zal' sheŋa be ni yu ni ti zaasa kpaŋsi maa n-dii mboŋɔ.

N-dam 1

Sal' la sala. BehiƷ' be sokam sani mi, din pa la amii. Suhizoɓo be sokam sani; ka nambɔƷu beni. Suhubɔhibo mi bi lan koŋ yigunaadam kam sani. DinzuƷu dimboŋɔ zaa wuhiya ka dama di tu kamaata ka ti zaa yu tab' hali ni ti puuni.

N-yi 2

Zaligu dinkam be litaafi Ɗo ni nyela din maani yigunaadam bukaata zaŋ n chaŋ behiƷu polo. Zaligu bi ti soli ni so Ʒahimmi o kpee. Gbampielli ka soli ka o Ʒahim Gbansabilli; doo di bihi mi paya; so mi di zaŋ o daadiini din par' o n zaŋ boɓi o taba, o yaa zuƷu. So mi di tehi ni o behiƷ' bee o buni bee o doyim dahibarka bee o bilichiinsi zuƷu o mali yiko din zemdi o kpee bee n zaysir' o.

Din nyaana di ka soli ka so zem o kpee ni o tiŋ viel' zuƷu. Nun ya-nim nya sumaŋ-tali di pirim ni o ya nyays' zuƷu n lihi zem ban na be Soomanji-tali waamaa dabtini.

N-ta 3

So di pirim o wɔyiritali zuɣu yeli ni o tum tuun sheli din gbarigir' behig' ka zal' shɛɲa ɲan be kpe bi ti o yɛlli. Di veeni ka kookali be sokam sanimi ka fawɔyili kani.

N-nahi 4

Zaligu bi lan n sayi ni so zaɲ o ygunaadam kpee niɲ o bilaa; dama dabtim daawabu gariya ka di bi pɔra. Dinzuɣu, taali n nye li ni achiika ni nir' kɔhi dabili bee n da o.

N-nu 5

Zaligu bi lan sayi ni be niɲ so alaka bee fukumsi biɛɣu din ka albarika di tooni ni di nyaɲa.

N-yobu 6

Zaɲ n chaɲ dunia-yili ɔɔ bee dunia-yili zaligu polo, soli kani ka be tooi pii kaɣili ti so, ka pii dɔɣu n ti so. Baɲ veeni nudirigu maa ka veeni nuzaa gba.

N-yopɔin 7

Zaɲ n chaɲ zal' shɛɲa ɲan be kundi puuni, yelli din dir' tarima dir' bilchina. Sariya dol' la yɛlimanɲi, di bi doli ziri.

N-nii 8

Sariya dibu shee, Gbampielli dini ka la di kɔ ka chɛ Gbansabilli dini; dama ti zaa la yigunaadam-nima.

N-wei 9

Zaligu bi sayi ni yɛlwums' chɔɣima zuɣu be niɲim nir' fukumsi, bee n kpeh' o duu, bee n kar o o yaannim tiɲ' ni, o ba-nim tiɲ' ni ka di ka soli.

Pia 10

Zaligu maa lan wuhi ni solibeni ka nir ni bɔ soya n tahi o sariya bɛn ni di li luɣusheli ka zualinsi kani, be yi di o sariya ka di bi tiyi o nini.

Piniyini 11

1. Kootu yi di nir' sariya, n yi kpeh o la sarika, o mali yiko din zabiri oman zuɣu, n bɔr ɔɣa-nima, ka be zaani o nyaɲa; ka naɣila ɲun gba nyami ka lala nyɛla niɲgbuɲ-duyili.

2. Zaligu lan yeli ni di ka soli ka be niɲ nir fitiina ka di lan bi tum m birigi tingban sheli puuni o ni zia maa zal' sheli; bee zal' shɛɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni. Nir yi tum m-birigi zaligu, be darigi' o tibili la zaligu kundi ni buysi ni be niɲim o shɛm.

Pinaayi 12

Zaligu lan wuhi ni di ka soli, sal-nim zamba puuni, ka be vihi nir' ni be baɲ ashili sheli din nye o dahalali; bee o daaliwumma daashili; bee o yili puuni daashhiya; bee n vihi o washiika shɛɲa ɲan nye o dini; bee n bɔ daliri n filim n filim o yoli. Zal shɛɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni ze la sokam nyaɲa pa yino kɔ nyaan' ka ɲa zɛya.

Pinaata 13

1. Zaligu lan wuhi ni sokam mali soli din gamdi o yubu tiɲ ɲan nuu be zal' shɛɲa ɲan zali ɲɔ ni.

2. Sokam lan mali yiko din yiri o ya, n duri tiɲduya ka tiligir' o ya na ka taali sheli kani.

Pinaanahi 14

1. Zal' sheŋa ŋan be kpe lan wuhi ni nir mali soli din zaŋdi o nyevili n zɔr tiligira ka tiŋ sheli o ni zɔ n kuli maa nim taɣi n deeg' o.
2. Laabida, ŋunkam yi kpuyi napɔŋ lala yi tummi n birigi o tingbɔŋ zal' sheli bee Tingbana zaasa Nangban yini laɣingu zal' sheli, o nyɛ la o takahi bindi maa, dinzuɣu, o ni va o bini.

Pinaau 15

1. Zaligu din be kpe lan wuhi ni nir' mali yiko din kpɛhiri oman zuliya sheli ni o suhu ni gbaai.
2. Di di pirim sheb' bee so suhuyubu zuɣu n mɔŋ so yiko din ni che ka o tooi kali oman n kpɛhi zuliya shel' puuni o suhu ni yu.

Pinaayobu 16

1. Zaligu maa lan wuhi ni pay' kam ni doo kam: Kpuŋkpana waamaa Saɣayelga mali yiko din kpuyiri bal' sheli o suhu ni yu n namdi zuliya o yaa tariga. Zal' she ŋa din be kpe ni sɔŋdi dɔɔ shɛm, di sɔŋdi pay' gba la lala.
2. Zaligu lan kpaŋsi yɛltɔɣ' sheli. Yɛda ni yɛda shee, doo mali soli din kpuyiri o suhuyubu paya.
3. Zaligu lan wuh ni doo mini paya n yi laɣim n nam tuŋ. Ni dinzuɣu, nama dahilibarka puuni, ni be su dɔɔ mini pay' zaami.

Pinaayopɔin 17

1. Nir mali yiko din zaani o dahalali azichi bee n nyar' sheb' pahiri oman zuɣu ka be kper' wolima ni.
2. Dunia yɛlwumsa ŋun zuɣu ni ninvuɣ' yino suhuyubu zuɣu, soli kani ka be ni tooi fa nir' daazga.

Pisaayika 18

Behig' wuhiya ka dama soli kani ka so tooi bɔbi o kpee. Sokam mali soli din tumdi o yubu ka doli adiini sheli din par' o. O suhu yi ti lan je adiini sheli o ni doli maa, o lan mali yiko din loori adiini sheli din ta o yem. Limama-nim mali soli din kpaŋsir' be daadiini ka jemdi Naawuni be daahanɔkaya tariga ka taali sheli kani.

Pishiyinika 19

Zaligu lan kpaŋsi ni yigunaadam kam mali yiko din dir' o suhuyubu daalizama, ka di kun o ni bɔr' luyusheli, di yi pa alizan sheli din galim.

Pishi 20

1. Laɣingu dinkam gbibi maaligu, litaafi ŋɔ kpaŋsir' li ka ze di nyaanɔ.
2. Soli kani ka nir' suhu bi gbaai minti sheli ka so tooi kum o yaa zuɣu muysir' o ni o kpɛhi di ni.

Pishi-ni-yini 21

1. Zaŋ n chaŋ tingbɔŋ puuni daalizama ni nyɛ sheŋa zaa, soli kani ka di mɔŋ so di shaawar' sheli, dama zamaatu zaa shaawara n nyɛ li.
2. Tingbɔŋ kam mulichi ni yu sheli, dina n nyɛ waazibu. Be suhuyubu maa ka be maali tumdi tuma.
3. Litaafi ŋɔ lan kpaŋsi ni gbaaibu yi yen gbaai din vootim' vootir' manli n gbaai gbaaibu din ni zaŋ n tum tuma.

Pishi-ni-ayi 22

Zaligu lan kpaŋsi ni sokam mali soli din kuuni o tiŋ zuɣu; dama be zali tiŋgbɔŋ la ni so kam bukaata maani zuɣu. Ni dinzuɣu, tiŋgbɔŋ niima nyela tiŋgbɔŋ zaasa buni, ka di taada kam pa so saandi.

Pishi-ni-ata 23

1. Zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni lan wuhi ni sokam tumdi tuma ka bɔm o suhuyubu tuma din nye din ni sɔŋ o ka sɔŋ o mulichi. Sokam lan mali soli din duhiri o yee ka be nyar' tuun suma tir' o.
2. Nir' wɔligu bini ni nye sheli, di ka soli ka so tooi mɔŋ o li.
3. Tumtumdi kam veeni ka o dir' wahala ka be yɔri o la yɔ' sheŋa din ni saɣi o mini o mulichi ka fukumsi ti yen ŋmani di gbaairi o la ka be sɔŋ o zaligu ni buɣsi shem kundi ni.
4. Tiŋgbɔŋ kam mulichi mali yiko, sɔŋsim soli zuɣu, din zaani be dintɔli layiŋgu sheli be ni bɔɔni Siliminsili ni ni Treid Yunions la ka di zabiri be tumtumdi' zuɣu.

Pishi-ni-anahi 24

Zaligu lan wuhi ni sokam vuhimi o daahaŋkali tariga ka tummi tuma saha, din nyaanɔ ka diemmi bee n kperimi kperigu saha.

Pishi-ni-anu 25

1. Zaligu lan wuhi ni be nam behigu la sokam zuɣu. Ni dinzuɣu, sokam mali yiko din bɔri alaafee soya; dama a laa fee n nye binsheyukam. Sokam lan mali yiko din wɔlindi puzuri ni sutura zuɣu, ni yili zuɣu, ni dinkam nye din maani ka pahiri behigu. Zaŋ n chaŋ gu-man daashiya mi polo, ni kɔŋsim doro, gbariginsim, dakɔlim, kuriginsim ni dunia yili fukumsi kam, zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni sɔŋdi sokam-mi.
2. Zaŋ n chaŋ bia mini o ma shee, sokam mi ni bia dɔyibu tɔ, dinzuɣu, bia kam, sheeje ni ŋun mi o ba zaa, zal' sheŋa nan litaafi ŋɔ ni zani yim ni bia la bia, ni dinzuɣu ban mali ba nim ni kuuni ka gamdi ka tiŋgbɔŋ nuu pa be zuɣu shem, ban zi be banim gba mali yiko din gamdi lala.

Pishi-ni-ayobu 26

1. Zaligu lan wuhi ni daadam kam mali yiko din bɔhindi karɔŋ. Gommanti n su yiko ni be yɔ sikuru bihi zuɣu ban na piini karɔŋ; ka na bi karim n chaŋ katiŋa la, zaa zuɣu. Talahi n nye li ni sokam tɔhi o bia sikuru. Tuun baŋsim sikuru-nim bi kɔŋ tiŋ kam puuni din dolisir' ban zuɣuri gɔr' ne n-ne la, ka be karindi n baŋdi venyelinga.
2. Zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni yeliya, ni di veeni ka baŋsim kam pahiri nir' la ninneesim, ka wuhiri bihi jilima ni suzuda ni behigu ni yurim soya ni nye sheŋa; ka ti wumdi kpamb' yeligu, ka suɣulo be sokam sani ka tɔysigu be dunia-yili zuliya kam sunsuuni; ni Musulim-nim ni Yisa Nyaanolib' ni chefirnim sunsuuni, ka Tiŋgbana Nangban Yini Layiŋgu la nia kam pali.
3. Ba-nim ni ma-nim mali yiko din piiri karɔŋbaŋsim sheli be suhu ni yu ni be bihi karim. Zal' sheŋa ŋan be kpe wuhiya ni bihi ba-nim ni be ma-nim yubu la ka zaligu ŋɔ kpaŋsi n nyan binsheyukam.

Pishi-ni-ayopɔin 27

1. Nunkam suhu yu ni o kpaŋsi o kali soya bee o diem dien sheli, bee o wa wa sheli, bee o doli ninneesim so' sheli, soli beni ka di lan tooi niŋ o yubu ka taali kani.
2. Nunkam kpaŋsir' oman zaŋ n chaŋ baŋsim polo, ni nunkam lan kpaŋdi oman zaŋ n chaŋ o nya alifaani, soli kani ka so tooi gu di lan soli zaŋ n chaŋ o yubu maa polo.

Pihita-ayi-ka 28

Zal' sheŋa ŋankam be litaafi bil' ŋɔ ni nyɛla ti zaasa fali, dinzuɣu sokam ni tooi nyu bara n bahi ŋa.

Pihita-yini-ka 29

1. Bɔbigu shee, sokam mal' la o soli din kpaŋsir' o ka sɔŋd' o, ka o bebu mali danɔko.
2. Soli kani ka so tooi yɛli ni o yu omanɔ n-ti yaɣi. Yɛlli yi zani, ka bɛ yɛn vihi yɛlli maa, zaligu ni zali shɛm ka di ti soli ni di doli, n yuli maali yɛlli maa ka di ta sokam yɛm.
3. Di ka soli ka so tooi gbaai gbaaibu ka o gbaaibu maa taɣi Yunaitid Neishins bee Tingbana Nangban Yini Layɔŋgu ni buyɔsi shɛm litaafi bil' ŋɔ ni.

Pihita 30

Ni di ti sokam lahabali ka dama bɛ bi zali zal' sheŋa ŋan be kpe ŋɔ la nin yino kɔ suɣu, sokam zuɣu ka bɛ zali ŋa. Dinzuɣu, zal' sheŋa ŋan be kpe maa ka bibielim soya zuɣu, bee tinɔmɔŋ soli zuɣu. Dinzuɣu sokam luɣim tibili venyɛlinga n wum ka di chib' o.
